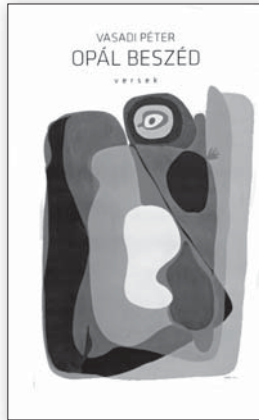

LÁTÓSZÖG

VASADI PÉTER
Opál beszéd
P'art Könyvek
Budapest, 2010

Urbán Péter

SZENT TÚLERŐBEN

Úgy bukdácsolnak a szavak Vasadi Péter e kötetének verseiben, mint sebesültek a Don-kanyarban, mint fogolymentben fagyott úton haladók. Nem a nyelv ismeretének hiánya vezet ezekhez a botorkáló szó-sorokhoz, hanem a súly alatt görnyedő elme botladozása. „Bizony nem súlyra el- / robogva szerelvénny-folyamatra, / nem; esetről esetre. / Ugrást, tánclépést, mozdulatot. / Latra teszem minden (jai) / szavamat.” A robosztus szó-szerelvények, lassító és a szöveget összetörő r-ek mind azt a célt szolgálják, hogy a befogadó ne rohanhasson keresztül a versen, ne hagyhassa azt maga mögött érintetlenül (és maga se maradhasson érintetlenül). Gátakat, romkupacokat állít elének, amelyeken csak akkor haladhatunk keresztül, ha elfogadjuk e versek játékszabályait. S ha befejeztük, kezdhethetjük is újra, mert az értelmezéshez újraolvasás kell, hogy megvilágosodjon az értelem.

Nem szabad délutánokra való, kellemes perceket szerző szövegek ezek, nem lehet róluk vonaton, buszon zötykölődve gondolkodni, hogy jobban múljon az idő. Nem szórakoztatóak, nem alkalmazkod-

nak olvasói igényekhez, csak haladnak előre megállíthatatlanul, egymás után, botladozva is szilárdan a biztos cél felé. Olcsó hatásra nem törekszenek, elandalítani, elringatni nem fognak, inkább megrázóak, gyötrők.

Félelmetes vers a *Radnótinak* című, naturalizmusában sokkoló költemény. „A cél Radnóti agyveleje / volt. Értitek? R. M. agya. / S minthogy a csőhoronytól / a lövedék tűztengelye körül / forog, magánál kétszer / szélesebb csatornát fúr, / csipkézve véres alagútját.” Azután láthatjuk az agyat mint szervet, tapinthatjuk a puha csillagot, nézhetjük rózsaszín, szürkéssárga anyagát, a hűvös, vakmerő és hallgatólag kerubot. A testtől az égi felé lépked itt a költő, az összecsucokt szárnyú kerub korona lesz, majd zárt fészke létnek, gondolatnak, ami előtt letérdelnénk. De a szent áhítatot megtöri a szörnyű fütty és a reccsenés. A profánból, húsból, zsigerekből így bontakozik ki a szellemi, ég felé törő tartalom, hogy újra visszahulljon a földre.

Szerepverset is találunk: az *Inter-mezzo (szoprán)* című versben részeg férfi – valószínűleg hajléktalan – magyaráz, mintha az elbeszélőnek mondaná káromkodó tanulságait, pedig nekünk teszi. Az amúgy is széttördelt szöveget a rontott beszéd még tovább nehezíti, a reszelős hang mögött azonban ott az igazság. Az igazság pedig Vasadinál angyalszárnyakon jár, vagy inkább tántorog: „Eltántorog, a lámpa alatt / sokáig integet. Nevet is. / Fönn a karom. De nem nevetek.” Hasonlóan torokszorító vers a *Hagyaték*. Százévesen meghalt bácsi holmiját látjuk – amint éppen konténerbe szórják az új lakók. Lassan hegyé nő egy ember minden tárgya, az ósdi ruhák, fogmosópoharak, kamáslik és fuszeklik, kalaphengerek szemétkupaca, a „holmidomb”. Nem tanít, nem magyaráz, de tudjuk: így tűnik el egy élet, a temetés szakrális eseménye helyett a szemétkupacon, amit a konténerhordó Leviatán tüntet el látókörünkéből. És ismét fölemelkedés az égi szférába: „Az öreg meg fényév-taposta / mezsgyén, csillagképek közt / s étél s matat derűsen...”

Az életrajz történései is beszűrődnek a költeményekbe (például *Hajnal, július, pokol; Micsoda szerda; Őszköszöntő*), de nem beszélhetünk tipikus én-líráról. Mindig megmerítkezik valami filozófiai, gondolati folyamban, ez a nagyon erős gondolati háttér pedig az egyéntől az egyén feletti felé tart. S van, amikor erről a mindenek felettiről beszél csupán: „Ezért amíg vagyunk, / keresztutat jár. / Rója engedelmesen. / Szeret, szeret, szeret.” És a nagyszerű zárás: „És mint a polyvát, / a gonoszt szétlehel; / A Szent az túlerő” (*Túlerő*).

A lassan előre botorkáló, magukat nehezen vonszoló szavak, a töredezt szöveg, a tragikum ábrázolása ellenében a hit az az erő, ami szemben áll a világ igazságtalanságával. Ez a Szent pedig hiába oly kevés, mégis mindig túlerőben van. E költői világ sötét tónusait – arányait tekintve – kevés világosság színezi. Ám az a kevés is elég ahhoz, hogy a homályt teljesen eloszlassa.

A *Baleset* című vers ismét a testről szól, a húsbörtön könnyörtelen múlandóságáról, „de a szívmagból kiözönlő test / új húsa, csontja s a bőre: örök”. Ismét a porhüvelyből szabaduló lélek, a felettünk való mutatkozik meg itt: ami távolodik, az növekszik is, és felfelé tart, „csillan levegőben a lábnyom”. „In mem. 1956” – írja a cím alatt, a verset ezzel új megvilágításba helyezve, új jelentéssréteggel gazdagítva a szöveget.

Az *Egy francia lány* című versben ismét egy kilátástalan élet tárul elénk, ezúttal egy nőé, akinek életét állandó, de örökké ismétlődő tevékenységekkel írja le: „kislánykora óta cipel, / mos főz, takarít, vödöröz, / krumplit vermel, pucolja / a borsót, lábast...” De nem hétköznapi munka ez, hanem a nyomor kilátástalan tevékenykedése, ahol szalmazsák az alvóhely, a kicsik ágyába deszkát kell kalapálni. S a tíz órai ima a sparhelt mellett, „sápadt bőre kétoldalt ki- / álló arccsontjára feszül, / nem mozdul, ültébe süpped”. A másokért cselekvő, mégis kilátástalan életű nő aztán – más versekhez hasonlóan – a szentben, de legalábbis a természetfölöttiben oldhatja föl önmagát: „a faliórára pillant s ugrik, / fut az utcán, réten, tocsogón / át, amerre kopog, bámulnak / utána s meg sem áll a / barlanghoz lejtő domb / sárgabogyós bokraig. / Épp annyi idő van. Most / kell jönnie... Bukdácsol / le a lány. Térdel / a nedves földön. / Ott az a mély vágat. Oda- / várja. Végigsújt mellében / a fényostor. Derengeni / kezd a sziklasötét. Ó az. / Ott áll s világot. / Nem vet sugarat.”

A kényszer-élet megdicsőülése ez a vers, valami hátborzongató kilépés a muszáj-élet leírásából a misztikum világába. A világló, de sugarat nem vető alak és a csukva bent-látó két égő széngömb (a szemek) a látás és a fény Vasadinál gyakran megjelenő fogalomkörének jellemzői. A *Könnyű igában* szinte párja, de mindenképpen rokona a fenti versnek, ennek szereplői „mindig jókor születnek”, s hasonlóképpen serényen teszik a dolgukat, mint az *Egy francia lány* hőse. S hősök ők is, „nyitottak, mint széttárt / táblával ablakok. Éjfé / után maguktól becsukódnak.”

„Mennyei” vers az *Éji enteriőr* is, az ég csillag-hallal van tele, szakadásig, amely alatt bátran állhat a költő, és ott a Halász is a háttér-

ben. Ebben a műben háttérbe szorul az oly jellemző töredezettség, és egy sokkal gördülékenyebb, finomabbra hangolt szöveget olvashatunk. Ennek egyszerű oka lehet, hogy a teher alatt görnyedő Igazság helyett itt pusztán a túlerőben lévő Szent jelenik meg, ellenpólus nélkül, a maga teljességében. Ehhez a témához kapcsolódik a *Ferenc, s a völgy nagy Madara* című vers is, Assissi Szent Ferenc életének eseményeit villantva föl az olvasó előtt.

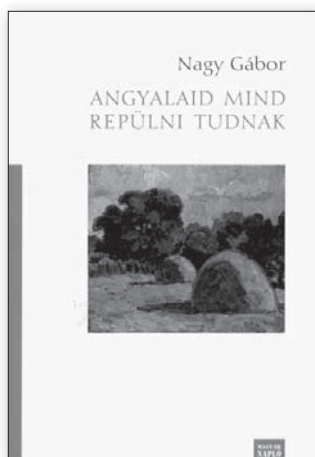
A *Tényállás* témájához tartozik az *Ilsa Lehner*, az emberirtók kegyetlenségét bemutató szépművű alkotás, amelyben a tartalmon kívül a megközelítés is a Radnóti idéző versre utal: fölfogni a fölfoghatatlant. Ahogy az előbbi versben is jelen van az érthetetlen, amire még egyszer rá kell kérdezni – „A cél Radnóti agyveleje volt. Értitek? R. M. agya.” –, ugyanúgy fölfoghatatlan Ilsa Lehner személye is, aki „nem csak német. Nem csak fehér. Nem csak táborparancsnok. Feleség is, anya is.” Hisz fölfoghatatlan a kor is, a cselekvés is, a német katonák szétvetett, csizmás lába, és a négyesoros „eleven reszketés” is. És ismét a döntő szó, a megszólalás, ami a Szent túlerejével semmisíti meg a „csóvás gyűlöletet”: „Kárhozott lélek maga, Ilsa Lehner...” A világ valóságában föloldhatatlant ismét csak a szakrális emeli helyére.

Nagyon fontos a csönd szerepe ebben a kötetben; az *Előidejűségben* a csöndnek „nyitva a szárnya, / szellőzködik. Tolla közül / mint az aranymag, hullik / a mondat tenyerembe.” A *Csönd-zónában* angyal jön majd – ismét az égi segedelem –, amely a csönd-zóna leplét fölropteti. A *Szilveszterben* a világ „durrogat, nem tud örülni. / S lelassul. Csöndesedik.” A szó és csönd viszonyát azonban a *Parafrázis* magyarázza legtisztábban a második versszakban: „Az egyik csöndbe’ van. / A másik szónokol. / Egyiknek menny a szó. / A másiknak pokol.” A fény-látás-világosság szembenállása a csukott szemű, nem világló képzetkörrel hasonló, mint a csönd és a szó, megszólalás viszonya egymáshoz. A szó a versben ölt testet, de a csöndből születik meg a gondolat és a belső béke. Ugyanakkor a Szent is a csöndből emelkedik föl. Ennek példája a *Hétrét* zárása is: „A világosságra a sötét- / pártiak nem sokat adnak. / Bár ne tennék; hogy lát, / nem hitetik el a vaknak.”

A lelkünkben tolongó arcokról szól a *Csomópont*, igazi filozofikus zárással: „csevegők piaca, elevenszülő, / körfolyosó, pajta s temető / vagy.” Így őrizzük társainkat, barátainkat, ismerőseinket: arcainkat. Ez már az elmúlás verse, akárcsak a *Többet tessék pihenni*, ahogy

a címben megfogalmazott kérésre a válasz megmutatja: „csak ne volna / a semmi / domborodó melegágya”.

És két ars poetica a végén, a *Szenvedéstörténet*, benne hitvallás: „ha létrád van, de csak / ereszig ér, ég felé lépegetsz. / És nézni úgy kell, mint / a láng, de szemhunyástalan. / S minél inkább mindenki / vagy, annál jobban magad.” Ehhez kapcsolódik az *Opál beszéd* szava: „Kivetettség, végre meg- / értettem: ez az / egyetlen meleg otthon.” Amire a zárás: „Kontrában élek, füttyre / éberem, szimatolva, mint / a vadászseb.”

NAGY GÁBOR
Angyalaid mind repülni tudnak

Magyar Napló Kiadó
Budapest, 2011

Soltész Márton

„BELÜLRŐL FOGY AKI ÉNEKEL”

„belülről fogy aki énekel
szűkül keskenyedik a hangja
szűkül majd abbahagyja”

Nagy Gábor: *Az éjszaka hangjai*

A 2011-es könyvhéten negyedik verseskötetét nyújtja át az olvasóknak a Magyar Napló folyóirat és kiadó körül csoportosuló közép-nemzedék poeta doctusa, Nagy Gábor. A tavaly ugyanebben a sorozatban

megjelent fiatal pályatársak, Turai Laura és Falusi Márton érett és szép könyvei után most e babitsi, füsti, Nemes Nagy Ágnes-i, Baka István-i költő olvasására teszünk kísérletet.

Az *Angyalaid mind repülni tudnak* ötciklusos, kvint-szerkezetű kötet. Számos mottójával, jelölt és jelületlen idézetével egyfelől az asszociatív, intratextuális olvasás élményében részeltet bennünket, másfelől bemutatja a Nagy Gábort ösztönző költői szövegeket, jól reprezentálva ezzel azt a fajta hagyománykezelést, azt a művészi attitűdöt is, ami e poéta-irodalomtörténész sajátja. Már a *Farkasverem* és a *Lélekvesztő* című kötetek olvastán fölmerült a kérdés, hogy honnan ez a hangsúlyozottan hermeneutikai alapállás, és miféle simultaneitásban áll ez a költőt jellemző expresszív személyes, már-már a romantikát idézően pátoszos beszédmóddal? Néhány évvel ezelőtt az *Átok, balzsam* kapcsán vetette papírra Ekler Andrea, hogy „a látás, tudás, elmélyülés olyan keretet ad a létnek, mely megfékezi a vágyakat, útjában áll az álmoknak, lehetlenné teszi az ima, a hit, a remény hiányában való létezést, a büntudat nélküli szabad cselekvést” (Bárka, 2004/5.). S ez a büntudat Nagy Gábor költői elmélyülése során mintha egyre csak erősödne, e kötet versei szinte mind büntudattal, keserű ön- és környezetbírálattal, sorsjelzéssel nehezített fohászok a távoli, transzcendens és nem transzcendens olvasó(k)hoz. Párbeszéd Istennel és az elődökkel, számvetés az utódok számára, depresszív nosztalgia és végtelen pesszimizmus a jövőre nézvést.

Az első ciklus – *Az éjszaka hangjai* – alcíme szerint concerto dublo hegedűre és brácsára, „Bella István-hangjegyekre”. Már az első tételben, a *kert-szívhang* negyedik fölütésében Babits Mihály *Fekete országának* („Fekete ég és fekete tenger, / fekete fák és fekete ház, / fekete állat, fekete ember, / fekete öröm, fekete gyász”), illetve – ha már zenéről beszélünk – Mick Jagger *Paint It Black* című alkotásának („a babák, a babák, a babák is feketék”) deprimált világába érkezünk: „fekete a fű lélegzete / fekete a nyír erezete / fekete a dió lehelete”. Ám mindezen nincs mit csodálkozni, ha hozzátesszük, hogy a belső hamvadás, a végső kifulladás e költészet alkotás-metaforája: „belülről fogy aki énekel / szűkül keskenyedik a hangja / szűkül majd abbahagyja.” A második tétel második fölütése a líra deszakralizációját panaszolva a közismert népdalfordulatot mediálja és önti keresztírmes dalformába: „nincsenek ma már angyalok / virágom virágom / fosztva emléke még sajog / a torzsáját rágom”; harmadik fölütése pedig a világ „kilesett”, „kihallgatott”, ellopott misztikumát siratja („és